

20. Dillan Landi, Katie Fitzpatrick, Hayley McGlashan. Models based practices in physical education: a sociocritical reflection. *Journal of Teaching in Physical Education*. 2016. Vol. 35 (4), 400-411. doi: <https://doi.org/10.1123/jtpe.2016-0117> [in English].
21. Ann MacPhail, Dylas Scanlon, Deborah Tannehill. Preparing pre-service physical education teachers as practitioner researchers. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 2023. Vol. 30 (2), 218-232. doi: <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2206849> [in English].
22. Andrew J. Martin, Dennis G. Slade, Lynette D. Hodges. Pre pre-service teacher training: professional preparation and work-integrated learning pedagogy. *International Journal of Work-Integrated Learning*, 2022. Vol. 23 (3), 347-357. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1363634> [in English].
23. Professional preparation in physical education: Changing labor market and competence. *Motriz Revista de Educação Física*. 2013. 19(3):552-557. doi: [10.1590/S1980-65742013000300004](https://doi.org/10.1590/S1980-65742013000300004) [in English].
24. Zagura F. The model of physical education teachers' professional development system at multidisciplinary institutions of higher education / F. Zagura // Актуальні питання гуманітарних наук, – 2023. – Вип. 62, т. 1. – С. 343-348. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-52> [in English].
25. Zack Beddoes, Keven Prusak & David Barney (2023). Professional Learning Communities in Physical Education: Preparing Teachers to Thrive, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 94:1, 38-44, doi: [10.1080/07303084.2022.2136317](https://doi.org/10.1080/07303084.2022.2136317) [in English].
26. Junlong Zhang, Wensheng Xiao, Kim Geok Soh, Gege Yao, Mohd Ashraff Bin Mohd Anuar, Xiaorong Bai and Lixia Bao. The effect of the Sport Education Model in physical education on student learning attitude: a systematic review. *BMC Public Health*. 2024. Vol. 24:949. doi: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18243-0> [in English].
27. Zhamardiy, V., Griban, G., Shkola, O., Fomenko, O., Khrystenko, D., Dikhtarenko, Z., Yeromenko, E., Lytvynenko, A., Terenteva, N., Otravenko, O., Samokish, I., Husarevych, O., & Bloshchynskyi, I. (2020). Methodical System of Using Fitness Technologies in Physical Education of Students. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(5), 27-34 [in English].

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01\(200\).30](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01(200).30)

УДК 796.5:615.8(477)

Пальчук М. Б.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID 0000-0003-2774-1960

Сухомлинов Р. О.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID 0000-0002-4086-1433

Козакова К. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID 0009-0003-4309-5193

Бричук М. С.

кандидат географічних наук, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID 0000-0002-9094-0527

СПА- та WELLNESS-ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку SPA- та wellness-туризму в Україні з урахуванням соціально-економічних трансформацій і викликів воєнного часу. Розкрито сутність лікувально-оздоровчого туризму, його структуру та відмінності між SPA- і wellness-напрямами. Охарактеризовано природно-ресурсний потенціал України як базову передумову формування конкурентоспроможного оздоровчого туристичного продукту. Визначено основні проблеми розвитку галузі, зокрема зношеність матеріально-технічної бази, недосконалість нормативно-правового забезпечення, дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежену інвестиційну привабливість та недостатній рівень маркетингового просування. Акцентовано увагу на зростанні ролі внутрішнього SPA- та wellness-туризму як інструменту фізичної та психоемоційної реабілітації населення в умовах війни. Обґрунтовано перспективні напрями розвитку галузі, пов'язані з модернізацією інфраструктури, впровадженням міжнародних стандартів якості, диверсифікацією послуг і використанням позитивного європейського досвіду.

Ключові слова: SPA-туризм, Wellness-туризм, лікувально-оздоровчий туризм, рекреаційні ресурси, туристична інфраструктура

Palchuk Mariia, Sukhomlinov Rudolf, Kozakova Klavdiya, Brychuk Mariia. SPA and Wellness Tourism in Ukraine: Problems and Development Prospects. The article examines the current state and development prospects of SPA and wellness tourism in Ukraine under contemporary socio-economic transformations and the conditions of martial law.

The conceptual foundations of health-oriented tourism are analyzed, with particular attention to the differentiation between SPA tourism, aimed at treatment, rehabilitation, and physical correction, and wellness tourism, which focuses on disease prevention, maintaining overall health, and achieving physical and psychological balance. The study highlights Ukraine's significant natural and recreational potential, including favorable climatic conditions, mineral waters, therapeutic muds, forested areas, and coastal and mountainous landscapes, which form a solid basis for the development of competitive SPA and wellness destinations. The paper identifies key challenges hindering the effective development of the sector, such as the deterioration of material and technical infrastructure, insufficient regulatory and institutional support, a shortage of qualified personnel, limited investment attractiveness, and inadequate marketing and promotion of domestic tourist destinations. Special emphasis is placed on the growing importance of internal SPA and wellness tourism during wartime, driven by increased demand for physical recovery, psychological rehabilitation, stress reduction, and emotional stabilization. In this context, health-oriented tourism is considered an important tool for improving population well-being and supporting social resilience. The article substantiates priority directions for the further development of SPA and wellness tourism in Ukraine, including the modernization of resort infrastructure, the introduction of international quality standards, diversification of wellness services, strengthening public-private partnerships, and active integration of European best practices. The findings demonstrate that systematic state support and strategic management of the sector can enhance its competitiveness, contribute to regional socio-economic development, and ensure sustainable growth of SPA and wellness tourism in Ukraine.

Keywords: SPA tourism, wellness tourism, health and wellness tourism, recreational resources, tourism infrastructure

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні однією з найбільш привабливих та перспективних є саме туристична галузь, яка має величезний потенціал для стрімкого розвитку. У межах вітчизняної та міжнародної туристичної галузі чітко визначився окремий вид діяльності – медичний та лікувально-оздоровчий туризм [2, 5]. Лікувально-оздоровчий туризм поділяють на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань (SPA-туризм), і профілактичний (Wellness-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані та збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини [20, 22]. SPA- та Wellness-туризм – це своєрідна система оздоровлення, що дозволяє досягти емоційної і фізичної рівноваги в умовах сучасного урбанізованого життя [18].

SPA-туризм спрямований на подолання конкретних захворювань, реабілітацію або корекцію тіла, а Wellness-туризм є принципово новою течією, розрахованою на фізично і ментально здорових людей та спрямованою на підтримання загального здоров'я та соціального благополуччя [21, 26]. Wellness-туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси) [23].

Як зазначають О. Біланюк, Ю. Чернега [3] поняття «SPA – туризм» є тотожним як за змістом, так і за обсягом поняттю «лікувально-оздоровчий туризм», який вживають у вітчизняній літературі.

У науковій літературі існує чимало визначень лікувально-оздоровчого туризму. С. С. Галасюк [6] здійснено аналіз різноманітних підходів до визначення означеного терміну. Авторка зазначає, що його ототожнюють із медичним туризмом, СПА-лікувальним туризмом, СПА-туризмом, поділяють на СПА- та Wellness-туризм.

Як зазначають М. Рутинський, В. Петранівський [12] лікувальний туризм можна умовно віднести до спеціальних видів туризму, а саме – туризму з лікувальною метою. В цьому випадку під дане визначення потрапляють не тільки поїздки на курорт, але і будь-які інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в закордонній клініці (виїзний туризм).

Лікувально-оздоровчий туризм, на думку А. Тимець [15], – це спеціалізований вид туризму, спрямований на відновлення здоров'я чи профілактику (попередження) захворювань, метою якого є лікування, оздоровлення, рекреація і відпочинок. Метою лікувально-оздоровчого туризму є комплексне та раціональне використання природних лікувальних ресурсів в лікувально-профілактичних цілях.

Лікувально-оздоровчий туризм – один із найперспективніших видів туризму України. Він розвивається за рахунок значних ресурсів: рівнинного та гористого рельєфу, карстових печер, гірських озер та річок, морського узбережжя Азовського і Чорного морів у поєднанні з м'яким кліматом та комфортними погодними умовами, гарячих, теплих і холодних мінеральних джерел, лікувальних лиманових родовищ грязі, лісів, розмаїття флори та фауни, якими багата країна. Оскільки основою розвитку туризму є насамперед природні ресурси, то наявність такого природного різноманіття стало ключовим чинником популярності лікувально-оздоровчого туризму в Україні [18].

Метою дослідження є аналіз сучасного стану розвитку SPA- та Wellness-туризму в Україні, виявлення ключових проблем його функціонування в умовах соціально-економічних трансформацій і воєнного стану, а також обґрунтування перспективних напрямів розвитку галузі з урахуванням природно-ресурсного потенціалу, інфраструктурних можливостей і європейського досвіду організації лікувально-оздоровчого туризму.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають І. В. Петлін, О. А. Присташ [12], лікувально-оздоровчий туризм має низку визначальних ознак:

- 1) перебування на будь-якому курорті, незалежно від захворювань, повинно бути достатньо тривалим (не менше трьох тижнів), інакше бажаного оздоровчого результату (ефекту) не досягнути;
- 2) лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів, звичайно орієнтованих не на стандартний набір медичних послуг, а на індивідуальну програму лікування;
- 3) на курорти їдуть люди старшої вікової групи, коли загострюються хронічні хвороби або ослаблений організм не може справлятися із щоденними стресами на роботі і в побуті. Відповідно ці туристи роблять вибір між

курортами, що спеціалізуються на лікуванні конкретної хвороби, курортами змішаного типу, які мають загальнозміцнювальний вплив на організм і сприяють відновленню сил.

Останнім часом ринок лікувально-оздоровчих послуг зазнав змін. Традиційні санаторії і курорти перестають бути місцем лікування осіб похилого віку і стають полі-функціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів. Факторами успіху лікувально-оздоровчого туризму є сприятлива оздоровча атмосфера, професіоналізм спеціалістів, широка номенклатура оздоровчих послуг [12].

У кожній країні лікувально-оздоровчий туризм розвивався в залежності від специфіки наявних там природних лікувальних ресурсів. Прийнято виділяти кліматичні, грязьові і бальнеологічні курортні ресурси, причому курорти можуть мати у своєму розпорядженні один або відразу декілька природних лікувальних ресурсів. Залежно від лікувальних властивостей природних ресурсів курорти можуть спеціалізуватися за певним профілем [17].

Найбільш популярними лікувально-оздоровчими методиками є: кліматотерапія, бальнеотерапія, аеротерапія, пелюїдотерапія, таласотерапія, галотерапія, спелеотерапія, стоунтерапія, апітерапія, фітотерапія, ароматерапія [21; 24; 25].

У період воєнного стану в Україні спостерігається зростання популярності лікувально-оздоровчого туризму, що зумовлено сукупністю психологічних, соціальних та економічних чинників. В умовах тривалого стресу, емоційної напруги та обмежених можливостей для відпочинку оздоровчий туризм набуває особливого значення як інструмент відновлення фізичного й психічного здоров'я населення. По-перше, важливим чинником є психологічна потреба у відновленні та релаксації. Лікувально-оздоровчий туризм пропонує комплекс відновлювальних практик – йогу, медитацію, масажі, СПА-процедури та інші методи релаксації, які сприяють зниженню психоемоційного напруження, стабілізації емоційного стану та покращенню психічного благополуччя. По-друге, потреба в покращенні фізичного та психічного здоров'я є особливо актуальною в умовах війни. Значна частина населення стикається з погіршенням фізичного стану внаслідок хронічного стресу, порушень сну та обмеженої фізичної активності. Оздоровчі курорти забезпечують комплексний підхід до оздоровлення, що включає використання природних лікувальних ресурсів, терапевтичних процедур і збалансованого харчування, сприяючи загальному зміцненню організму. По-третє, доступність і відносна безпека внутрішнього туризму сприяють зростанню попиту на оздоровчі послуги в межах країни. Через обмеження міжнародних подорожей українці дедалі частіше обирають внутрішні туристичні напрями. Оздоровчі курорти та рекреаційні комплекси, розташовані в безпечних регіонах України, зокрема в Карпатському регіоні, на Закарпатті та в Західній Україні, залишаються привабливими завдяки природним умовам, екологічній чистоті та сприятливому клімату. Важливим аспектом є також потреба у тимчасовому відволіканні від воєнної реальності та зниженні рівня тривожності. Постійний інформаційний тиск і психологічна напруга зумовлюють прагнення до усамітнення та перебування в спокійному середовищі. Окрім цього, вибір внутрішнього оздоровчого туризму сприяє зміцненню соціальної солідарності та підтримці національної економіки. Відвідування вітчизняних курортів стимулює розвиток малого й середнього бізнесу, створення робочих місць та економічну стабільність у відносно безпечних регіонах країни. Нарешті, суттєвим чинником є інтеграція реабілітаційних і терапевтичних послуг в межах оздоровчого туризму. Багато курортів адаптували свої програми для військовослужбовців і цивільних осіб, які зазнали фізичних травм або психологічних наслідків війни. Реабілітаційні програми для ветеранів, що включають фізичну терапію, психологічну підтримку та відновлювальні практики, стають важливою складовою сучасного оздоровчого туризму в Україні [4].

Розвиток туристичної галузі є важливим чинником соціально-економічного зростання територій, однак у сучасних умовах він стримується низкою системних проблем, що мають комплексний характер [19]. І. М. Шамара, І. В. Скоряк [19] досліджуючи проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Харківській області виявили, що суттєвою проблемою є недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури. У багатьох регіонах спостерігається зношеність матеріально-технічної бази засобів розміщення, транспорту, інженерних мереж та об'єктів рекреаційного призначення. Інфраструктура часто не відповідає сучасним стандартам комфорту, безпеки та доступності, що знижує конкурентоспроможність туристичного продукту на внутрішньому й міжнародному ринках. Вагомим стримувальним чинником є низька якість туристичного сервісу та дефіцит кваліфікованих кадрів. Недостатній рівень професійної підготовки персоналу, слабкий розвиток сервісної культури, обмежені можливості підвищення кваліфікації та відсутність мотиваційних механізмів негативно позначаються на загальному рівні обслуговування туристів. Наступною проблемою є недосконалість інституційного та нормативно-правового забезпечення. Непослідовність державної туристичної політики, фрагментарність стратегічних документів, надмірна бюрократизація та нестача ефективних механізмів державно-приватного партнерства ускладнюють залучення інвестицій і реалізацію довгострокових проєктів у сфері туризму. Важливе місце посідає обмежене фінансування та інвестиційна привабливість галузі. Туризм часто не розглядається як пріоритетний напрям економічного розвитку, що зумовлює дефіцит бюджетних ресурсів, низький рівень модернізації об'єктів та повільне впровадження інноваційних технологій. Окремої уваги потребує слабе маркетингове та інформаційне забезпечення туристичних дестинацій. Недостатнє просування туристичних продуктів, відсутність цілісного бренду територій, обмежене використання цифрових каналів комунікації та сучасних маркетингових інструментів призводять до низької впізнаваності регіонів і недостатнє використання їх туристичного потенціалу. Крім того, розвиток туризму стримується зовнішніми соціально-економічними та безпековими чинниками, зокрема політичною нестабільністю, економічними кризами, погіршенням екологічного стану та зростанням глобальної конкуренції між туристичними напрямками. У таких умовах туристичний попит стає нестійким і значною мірою залежить від макроекономічної ситуації.

Як зазначають О. К. Байрачна, І. В. Крупіца, М. Г. Ліганенко [1], ринок лікувально-оздоровчих послуг недостатньо ефективно функціонує в силу неповного використання ресурсного потенціалу, недостатньої підтримки

гідного рівня матеріально-технічної бази, досить низької якості надаваного санаторно-курортного обслуговування, відсутності розгалуженої системи рекламування вітчизняних рекреаційних послуг на внутрішньому та світовому туристичних ринках.

Основними напрямками з розвитку лікувально-оздоровчого туризму Одеського регіону є: необхідність розширення комунікацій між спеціалізованими засобами розміщення та потенційними споживачами через збільшення інформації засобами мережі Інтернет (створення спеціалізованих сайтів, сайтів закладів тощо), розповсюдження інформаційних матеріалів через лікарів, які пропонують послуги даних закладів; розвиток необхідної інфраструктури для організації дозвілля, підвищення якості та розширення анімаційних заходів; радикальна перебудова організації харчування у закладах, підвищення їх якості, залучення спеціалістів-дієтологів та фахівців у галузі організації та технології харчування у закладах; звернути увагу на якісну підготовку та підвищення кваліфікації лікарів та середнього медичного персоналу; провести поетапне оновлення матеріально-технічної бази спеціалізованих засобів розміщування [1].

З метою розвитку лікувально-оздоровчого туризму, на думку Т. О. Колісниченко, Г. І. Палвашова [7], необхідно активізувати ефективну маркетингову діяльність туристсько-рекреаційних підприємств, а саме направити маркетингові активності в першу чергу на створення конкурентоздатного курортного продукту, який відповідатиме світовим стандартам якості, що дозволить переламати тенденцію падіння конкурентоспроможності системи санаторно-курортного лікування, оздоровлення в Україні і одночасної доступності її послуг для широких верств населення.

СПА-туризм – один з видів туризму, масштаби якого постійно зростають, а його темпи перевищують темпи розвитку індустрії туризму в цілому. В даний час СПА-туризм зайняв одну з лідируючих позицій серед інших видів відпочинку. За оцінками Всесвітньої туристської організації (UNWTO), лікування та оздоровлення відносять до числа найважливіших туристських мотивацій. За останні 15 років кількість поїздок на лікування збільшилася в світі на 10 %. На Європу припадає близько третини закладів СПА-туризму у світі [14].

На думку А. В. Лук'янець, К. Г. Антонюк [9], на сьогоднішній день завданнями розвитку СПА-туризму в Україні є:

- 1) інтеграція критеріїв Європейської асоціації курортів до нормативно-правової бази України;
- 2) розробка стандартів відповідності якості, умов зберігання і використання натуральних засобів, витратних матеріалів, вимог до устаткування для проведення СПА-процедур;
- 3) розробка методик застосування СПА-процедур, показань і протипоказань, стандартів сумісності СПА-процедур, СПА-програм;
- 4) підготовка програм навчання персоналу для проведення СПА, а також підготовки лікарів для роботи в СПА-кабінетах і центрах;
- 5) обґрунтування проведення і використання оздоровчих і естетичних методик в СПА;
- 6) впровадження стандартів якості надання СПА послуг і проведення процедур.

Беззаперечною є думка О. Г. Корнус, А. А. Корнус [8] про те, що розвиток лікувально-оздоровчого туризму залежить від стану та розвитку санаторно-курортної бази.

У науковій роботі Л. В. Мельник, С. П. Батиченко [10] зазначається, що найбільшого поширення і популярності набули курорти, що пропонують кілька лікувально-оздоровчих факторів, особливо SPA-курорти або SPA-готелі. Останні можуть перебувати не тільки в курортних зонах, а й у великих мегаполісах, і також надавати послуги з оздоровлення та релаксації. Незмінним попитом на морських курортах користуються готелі з центрами таласотерапії. Центри лікувально-оздоровчого туризму в Україні зосереджені в Львівській (Трускавець, Східниця, Моршин), Івано-Франківській (Черче), Запорізькій (Бердянськ), Донецькій (Маріуполь), Одеській (Хаджибей, Куяльник), Полтавській (Миргород), Закарпатській областях (Поляна, Шаян, Косино). В країнах Європи лікувально-оздоровчий туризм сконцентрований в Чехії (Карлові Вари, Маріанські Лазні), Угорщині (Будапешт, озеро Балатон, Хевіз), Польщі (Наленчув, Лендек-Здруй), Словаччині (Тренчанске Теплице, Нові Смоковець, Дубниця), Німеччині (Баден-Баден), Австрії (Бадгайстайн), Швейцарії (Баг-Парац).

Л. Устименко, Н. Булгакова [16] наголошують на тому, що ефективна трансформація вітчизняної туристичної індустрії передбачає інтеграцію «SPA & wellness» концепції в санаторно-курортне лікування в Україні, що на сьогоднішній день досягається наступними шляхами:

- 1) створення медичних або косметичних SPA-кабінетів на базі лікувальної або санаторно-курортної установи;
- 2) організація SPA-зони (гармонізуюча, релаксуюча, естетична, тощо) при готелях;
- 3) створення окремої установи SPA-комплексу в межах туристсько-рекреаційної зони.

Однією із нових форм роботи для більшості українських курортів, що не потребують суттєвих перебудов оздоровчого закладу може бути – wellness weekend-tour. Оздоровчі, релаксаційні або естетичні SPA-пакети на декілька днів давно завоювали популярність на європейському ринку SPA-послуг. Така форма роботи курорту або закладу приваблива для клієнтів незалежно від пори року. З появою альтернативи традиційному оздоровчому туризму термін перебування на курорті стає більш гнучким, тобто не передбачає фіксованих курсів лікування, на відміну від лікувально-оздоровчого. Для SPA та Wellness-туризму характерна набагато менша залежність від сезонних та кризових тенденцій. При переорієнтації групового туризму на індивідуальний обов'язковими критеріями є підвищення якості обслуговування, кваліфікація персоналу та належна туристична інфраструктура. Тому зростає необхідність впровадження нових послуг та технологій при організації рекреаційної діяльності для створення конкурентоспроможного туристсько-рекреаційного продукту [16].

Сучасні трансформаційні процеси у сфері SPA та Wellness-туризму зумовлені, в першу чергу, із суспільною орієнтацією на здоровий спосіб життя, що супроводжується збільшенням кількості осіб, зацікавлених у підтриманні належного рівня фізичної форми та потребує відновлювальних і антистресових програм. Такі програми охоплюють як традиційні лікувально-оздоровчі курси, так і різноманітні релаксаційні практики [16].

Сьогодні визначальними рисами споживачів SPA та Wellness послуг є: стрімка плинність інтересів, захопленість, уподобань та вплив мінливих тенденцій моди. Для ефективного задоволення потреб споживачів SPA та Wellness послуг необхідно враховувати такі фактори як:

- 1) почуття захищеності та комфорту під час дестинації;
- 2) безпечні місця розташування готелів та wellness центрів;
- 3) великий спектр Wellness-послуг;
- 4) орієнтація мандрівників на задоволення специфічних потреб у SPA-процедурах;
- 5) орієнтація на емоційно-естетичні критерії сервісу;
- 6) пропозиція нових wellness-трендів [16].

Основні проблеми розвитку SPA-туризму в Україні мають комплексний характер і пов'язані з інфраструктурними, інституційними, кадровими та інвестиційними обмеженнями. Подолання цих проблем потребує запровадження єдиної системи управління курортами, вдосконалення нормативно-правової бази, модернізації матеріально-технічної бази, розвитку людського капіталу та активного використання позитивного досвіду країн Центральної Європи [11].

Однією з ключових проблем є невідповідність матеріально-технічної бази сучасним стандартам SPA- та Wellness-туризму. Значна частина українських курортних закладів представлена санаторіями без категорії, що обмежує їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Другою суттєвою проблемою є недостатня інституційна та нормативно-правова підтримка галузі. В Україні відсутній єдиний координаційний орган, який би здійснював системний контроль, моніторинг та стратегічне управління розвитком лікувально-оздоровчого і SPA-туризму. Крім того, зберігаються суперечності у трактуванні поняття «лікувально-оздоровчий туризм» та пов'язаних із ним категорій, що ускладнює формування єдиної державної політики у цій сфері. Третьою проблемою є обмежена диверсифікація туристичного продукту. Українські курорти здебільшого зосереджені на традиційних лікувальних програмах. Недостатній розвиток додаткової інфраструктури дозволяє скорочувати тривалість перебування туристів і знижує загальну привабливість курортів. Окремою проблемою залишається кадрове забезпечення галузі. Рівень підготовки медичного та сервісного персоналу, зокрема володіння іноземними мовами та сучасними методиками SPA-обслуговування, часто не відповідає міжнародним вимогам, що негативно позначається на якості послуг і можливостях залучення іноземних туристів. Важливим стримувальним чинником є також обмежені інвестиційні ресурси та слабкий розвиток державно-приватного партнерства. Недостатній обсяг капіталовкладень у реконструкцію існуючих закладів і будівництво нових гальмує модернізацію курортної інфраструктури [11].

Висновки. Встановлено, що SPA- та Wellness-туризм є одним із найбільш перспективних сегментів туристичної галузі України, розвиток якого базується на значному природно-ресурсному потенціалі та зростаючому попиту на оздоровчі й реабілітаційні послуги. Доведено, що в умовах воєнного стану лікувально-оздоровчий туризм набуває особливої соціальної значущості як ефективний інструмент фізичного та психоемоційного відновлення населення. Водночас розвиток галузі стримується низкою системних проблем, серед яких зношеність матеріально-технічної бази, недосконалість нормативно-правового та інституційного забезпечення, дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежена диверсифікація туристичного продукту та недостатній рівень інвестиційної привабливості. Обґрунтовано необхідність модернізації курортної інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів якості, активізації маркетингової діяльності та розвитку державно-приватного партнерства.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою моделей розвитку SPA- і Wellness-туризму з урахуванням регіональної специфіки, рівня безпекових ризиків, природно-ресурсного потенціалу та соціально-економічних особливостей територій.

Література

1. Байрачна О. К., Крупіца І. В., Ліганенко М. Г. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Одеському регіоні. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2020. № 4 (1). С. 129–139.
2. Билим О. С., Дернова К. О. Розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. № 4. С. 62–71.
3. Біланюк О., Чернега Ю. Wellness & Spa туризм: сучасний стан та перспективи розвитку. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали XIV Міжнародної наукової конференції*. Львів, 2020. С. 374.
4. Бойко В. О. Wellness tourism: new horizons for balance and health under current conditions. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 22. С. 271–277.
5. Галасюк С. С. Сучасний стан розвитку санаторно-курортної бази в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 197–202.
6. Галасюк С. Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
7. Колісниченко Т. О., Палвашова Г. І. Перспективи та проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 19 - 20 травня 2020 р. Київ, 2020. С. 80.

8. Корнус О. Г., Корнус А. А. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Сумській області. *Туристичні тренди 2017: інновації, бренди, дестинації. Збірник матеріалів Всеукр. науково-практ. конф.* Харків: «Цифра-Принт», 2017. С. 33–35.
9. Лук'янець А. В., Антонюк К. Г. Перспективи розвитку СПА та велнес-туризму в Україні. *SWorldJournal*. 2023. Issue 19, Part 2. Р. 82–85.
10. Мельник Л. В., Батиченко С. П. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіонах України. *Часопис картографії*. 2018. Вип. 19. С. 41–47.
11. Парфіненко А. Ю., Волкова І. І., Щербина В. І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2018. № 7. С. 130–135.
12. Петлін І. В., Присташ О. А. Сутність та ознаки лікувально-оздоровчого туризму. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали XIV Міжнародної наук.-практ. конф.*, 23–24 березня 2023 р., м. Черкаси. Черкаси, 2023. С. 38–40.
13. Рутинський М., Петранівський В. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2012. Вип. 29 (1). С. 179–189.
14. Смирнов І. Г., Гладка К. М. СПА-туризм: провідні дестинації світу. *Географія та туризм*. 2017. Вип. 35. URL: <http://www.geogt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk35/v%20351.pdf>
15. Тімець А. Краєзнавство і туризм. Київ: Знання, 1999. 120 с.
16. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2019. № 1). С. 49–59.
17. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ, 2007. 311 с.
18. Холявка В. З., Лешко Х. С., Мочульська О. М., Кухтій А. О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 1 (79). С. 25–33.
19. Шамара І. М., Скоряк І. В. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Харківській області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2018. Вип. 8. С. 211–217.
20. Andrea de la Hoz-Correa, Francisco Muñoz-Leiva, Márta Bakucz. Past themes and future trends in medical tourism research: A co-word analysis. *Tourism Management*. 2018. Vol. 65. P. 200–211.
21. Cesario Sandra K. Implications of medical tourism. *Nursing for Women's Health*. 2018. Vol. 22 (3). P. 269–273.
22. Courtney S., Seyhmus B., James A. Perceived impacts of medical tourism development on community wellbeing. *Tourism Management*. 2018. Vol. 69. P. 232–245.
23. Gaines J., Virginia C., Jay S. Medical Tourism. *Travel Medicine*. 2019. P. 371–375.
24. Neil L., Horsfall D., Hanefeld J. Medical tourism: A snapshot of evidence on treatment abroad. *Maturitas*. 2016. Vol. 88. P. 37–44.
25. Mochulska O. M., Shulhai A. H., Oshlianska O. A., Bondarchuk V. I., Zavidnyuk Y. V., Chornomydz I. B., Sverstiuk A. S. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa-та wellness-туризму в світі. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 3. С. 56–61.
26. Muzaffer U., Joseph S. M., Eunju W., Kim H. Quality of life and well-being research in tourism. *Tourism Management*. 2016. Vol. 53. P. 244–261.

References

1. Bairachna, O. K., Krupitsa, I. V., & Lihanenko, M. H. (2020). Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Odeskomy rehioni. *Visnyk KhNAU. Seriya: Ekonomichni nauky*, (4(1)), 129–139.
2. Bylym, O. S., & Dernova, K. O. (2017). Rozshyrennia posluh likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomoria*, (4), 62–71.
3. Bilaniuk, O., & Cherneha, Yu. (2020). Wellness & Spa turyzm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. In *Heohrafiia, ekonomika i turyzm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid: Materialy XIV Mizhnarodnoi naukovo konferentsii* (p. 374). Lviv.
4. Boiko, V. O. (2024). Wellness tourism: New horizons for balance and health under current conditions. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, (22), 271–277.
5. Halasiuk, S. S. (2017). Suchasnyi stan rozvytku sanatorno-kurortnoi bazy v Ukraini. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, (15), 197–202.
6. Halasiuk, S. (2023). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia terminu "likuvalno-ozdorovchyi turyzm". *Ekonomika ta suspilstvo*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
7. Kolisnychenko, T. O., & Palvashova, H. I. (2020). Perspektyvy ta problemy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini. In *Innovatsiini tekhnologii v hotelno-restorannomu biznesi: Materialy IX Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (p. 80). Kyiv.
8. Kornus, O. H., & Kornus, A. A. (2017). Perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Sumskii oblasti. In *Turystychni trendy 2017: innovatsii, brendy, destynatsii* (pp. 33–35). Kharkiv: Tsyfra-Prynt.
9. Lukianets, A. V., & Antoniuk, K. H. (2023). Perspektyvy rozvytku SPA ta velnes-turyzmu v Ukraini. *SWorldJournal*, 19(2), 82–85.

10. Melnyk, L. V., & Batychenko, S. P. (2018). Osoblyvosti rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v rehionakh Ukrainy. *Chasopys kartohrafi, (19)*, 41–47.
11. Parfinenko, A. Yu., Volkova, I. I., & Shcherbyna, V. I. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini (u porivnanni z krainamy Tsentralnoi Yevropy). *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm, (7)*, 130–135.
12. Petlin, I. V., & Prystash, O. A. (2023). Sutnist ta oznaky likuvalno-ozdorovchoho turyzmu. In *Turystychnyi ta hotelno-restoranni biznes v Ukraini: problemy rozvytku ta rehulivannia: Materialy XIV Mizhnarodnoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii* (pp. 38–40). Cherkasy.
13. Rutynskyi, M., & Petranivskyi, V. (2012). Likuvalno-ozdorovchyi turizm: aktualni tsili ta suchasni pidkhody do orhanizatsii. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny, 29(1)*, 179–189.
14. Smyrnov, I. H., & Hladka, K. M. (2017). SPA-turizm: providni destynatsii svitu. *Heohrafiia ta turizm, (35)*. <http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk35/v%20351.pdf>
15. Timets, A. (1999). *Kraieznnavstvo i turizm*. Kyiv: Znannia.
16. Ustymenko, L., & Bulhakova, N. (2019). Rozvytok wellness-turizmu ta yoho vplyv na transformatsiiu turystychnoi industrii Ukrainy. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Turizm, (1)*, 49–59.
17. Fomenko, N. V. (2007). *Rekreatsiini resursy ta kurortolohiia*. Kyiv.
18. Kholiavka, V. Z., Leshko, Kh. S., Mochulska, O. M., & Kukhtii, A. O. (2019). Suchasni aspekty, faktory vplyvu i perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuvalno-ozdorovchoho turizmu v Ukraini. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy, (1(79))*, 25–33.
19. Shamara, I. M., & Skoriak, I. V. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turizmu v Kharkivskii oblasti. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turizm, (8)*, 211–217.
20. de la Hoz-Correa, A., Muñoz-Leiva, F., & Bakucz, M. (2018). Past themes and future trends in medical tourism research: A co-word analysis. *Tourism Management, 65*, 200–211.
21. Cesario, S. K. (2018). Implications of medical tourism. *Nursing for Women's Health, 22(3)*, 269–273.
22. Courtney, S., Seyhmus, B., & James, A. (2018). Perceived impacts of medical tourism development on community wellbeing. *Tourism Management, 69*, 232–245.
23. Gaines, J., Virginia, C., & Jay, S. (2019). Medical tourism. In *Travel medicine* (pp. 371–375).
24. Neil, L., Horsfall, D., & Hanefeld, J. (2016). Medical tourism: A snapshot of evidence on treatment abroad. *Maturitas, 88*, 37–44.
25. Mochulska, O. M., Shulhai, A. H., Oshlianska, O. A., Bondarchuk, V. I., Zavidniuk, Y. V., Chornomydz, I. B., & Sverstiuk, A. S. (2019). Suchasni tendentsii, determinanty ta perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuvalno-ozdorovchoho SPA-ta wellness-turizmu v sviti. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy, (3)*, 56–61.
26. Muzaffer, U., Joseph, S. M., Eunju, W., & Kim, H. (2016). Quality of life and well-being research in tourism. *Tourism Management, 53*, 244–261.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01\(200\).31](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.01(200).31)
УДК: 796.056.1:796.8

Панасюк Олександр Олександрович
кандидат педагогічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк
[https:// orcid.org/0000-0003-1239-8418](https://orcid.org/0000-0003-1239-8418)
Кліщук Максим Олександрович
аспірант кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк
[https:// orcid.org/0009-0003-7102-7657](https://orcid.org/0009-0003-7102-7657)

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ СПОРТСМЕНА ЗАСОБАМИ ЄДИНОБОРСТВ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДАХ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуто проблему формування індивідуального стилю спортсменів у єдиноборствах у межах спеціалізованих закладів спортивного профілю. Проаналізовано сучасний стан індивідуалізації підготовки, визначено біомеханічні, тактичні, психологічні й соціально-моральні чинники, що впливають на становлення власного стилю спортсмена. Узагальнено педагогічні умови, які забезпечують ефективність даного процесу, зокрема диференційований підхід, індивідуалізацію техніко-тактичної підготовки, застосування рефлексивних методів, використання цифрових технологій і психологічного супроводу. Розкрито особливості діяльності тренера як фасилітатора розвитку спортивної особистості. Наведено результати практичних спостережень, що демонструють зростання ефективності змагальної діяльності за умов застосування індивідуалізованих тренувальних програм.

Ключові слова: індивідуальний стиль, єдиноборства, спортивні заклади, індивідуалізація підготовки, техніко-тактичний розвиток, спортивна ідентичність.